శ్రీరస్తు.

శ్రీ ఉత్కల విప్రవంశ ప్రదీపిక.

ఇది,

శ్రీ మదరాసు గవర్నమెంటు సాల్టు యిన్స్పెక్టరును

శ్రీ విజయనగర పురవాస్తవ్యులును

అగు

కుప్పిలి కృష్ణమూర్తి

కవిచే,

రచియింపఁబడినది.

FIRST EDITION, 1000 COPIES.

PRINTED AT "SRI SEETARAMA VILAS PRESS

ICHCHHAPURAM.

1910

[రు 0—4—0

శ్రీరస్తు

శ్రీ ఉత్కల విప్రవంశ ప్రదీపిక.

శ్రీ మహారాజ గవర్నమెంటువారి యనుజ్ఞానుసారము

శ్రీ విజయనగర ప్రభుత్వమువారి

అను

కుప్పిలి కృష్ణము

కవిచే,

రచియింపఁబడియె.

FIRST EDITION, 1000 COPIES.

PRINTED AT "SRI SEETARAMA VILAS PRESS"
ICHCHHAPURAM.

1910

[వెల 0—4—0

పీఠిక.

ఆర్యసభ్యులారా !

నేను చిరకాలమునుంచి యేతద్గ్రంథమును రచియింపను ద్దేశించి యిటీవల అట్టి నా యుద్యమమునకు నస్మదీయకులసంజనితులును, మహోపాధ్యాయులును నగు శ్రీ రాస ఇప్పిలి అప్పల నృసింహా శర్మగారి ప్రోత్సాహ సాహాయ్యంబుగా అనేక గ్రంథములను బరిశీలించి నేనీ గ్రంథమును విరచించితిని. బ్రహ్మశ్రీ మన్నవ బుచ్చయ్య పంతులు, సిద్ధరామాత్యులు, సింహావాజపేయ పండితులు, శ్రీకృష్ణపండితులు, శ్రీమాన్ కాండూరి లక్ష్మణాచార్యులు చే రచియింపబడిన గ్రంథములలో శిల్పకరశాస్త్రము సాముదాయమును పూర్తిగ కొంతవరకు వక్కాణింపబడియున్నది, గాని ఆ స్వదేశీయులగు శిల్పకారులయొక్క యుత్పత్తి, స్థితి, క్రియాచార వ్యవహారాదికములను పూర్తిగ విపులముగా దెలియపర్చుటయందు పండిత పామర జనాళికిం గూడ తెలియునటుల తేటతెల్లమగు తెనుగు మాటలచే నేనీ గ్రంథమును విరచించితిని. భవిష్యత్పురాణము, పద్మపురాణము, విష్ణుపురాణము, బ్రహ్మాండపురాణము, లింగపురాణము, బృహన్నారదీయము, పరాశరస్మృతి, ఉజ్వలము, విప్రవంశము, దశవిధబ్రాహ్మణశాఖాంతరము, చరణవ్యూహము, నాడీశాస్త్రము, వేదనారాయణ కథా సుధారసము, అనునీ ముద్రితములగు ప్రామాణిక గ్రంథములను బరిశీలించి తత్తత్సారాంశములంజేర్చి యొక్కచో నీ గ్రంథమును

గూర్చి పురాతనమునుండి యూహించుచున్న నా మనోరథము
ననిర్విఘ్నముగా నెరవేర్చుకొంటిని. గ్రంథరచన కిదియే ప్రప్రథ
మపరిశ్రమంబగుటచే దీనిం బఠించెడి సగుణ గణ గ్రహణైక పరా
యణులగు విద్వాన్ సుహృద్వరులెల్లరింకలి యసంఖ్యాకంబులగు
వ్యాకరణాది దోషపుంజంబుల మన్నించి అట్టివాని దెల్పెదరయో
ఈ రెండవకూర్పున సవరించెద.

చ॥ వెలయగ నస్మదీయ కులవిశ్రుత గ్రంథము చెప్పనెంచుచుం
బిలికుల పావనుండు సువివేకి యశోధనుఁ డార్యవర్యుఁ డ
ప్పల నరసింహశర్మ నగ పల్కులఁ బూనికఁ గొన్ని పద్యకం
బులు బరికించి చేసితిని మోదముతో మది నెంచగాన్॥

క॥ ఒప్పుగ బెంచిన కీరము।
తప్పులు పల్కినను విని ముదంబందుగతిన్।
తప్పులు నీకృతిఁ గల్గిన।
నొప్పులుగాఁగొన నుతింతునో బుధులారా॥

క॥ వినయనిధి రంగయాఖ్యుని।
తనయుండన్ విజయనగర ధాముఁడ ద్విజుఁడన్।
ఘనమగు నేతద్గ్రంథం।
బును జేసితి కుప్పి కృష్ణమూర్త్యాహ్వయుఁడన్।

ఇట్లు,

ఆదాపురము, 30—6—1910

ఆశ్రిత జన మిత్రుఁడు

Kuppili Krishnamurti,

AUTHOR.

శ్రీ

ఉత్కల విప్రవంశ ప్రదీపిక.

ప్రథమాధ్యాయము.

శ్లో॥ గణాధిపం విఘ్నగణావ మర్దనం ।
నమ స్త్వదేవాగ్ర నరైశ పూజనం ।
స్వభక్త కల్పద్రుమ మల్పచేతనై ।
రగమ్యరూపం ప్రణతోస్మి సర్వదా ।

ఉ॥ శ్రీ వెలయం జగంబులకు
జెల్వొనరించు శశాంకునిన్ దలన్
తావి పొలర్పదాల్చిన
టించిన యజ్ఞవజాక్షవేలు తన్
జ్ఞానపథవారి పెంజడను
జావాలబట్టి యనుఘాలలూగుచున్
ప్రేమలరారు విఘ్నపతికిన్
భజియింతు నిశాంతు శాంతుఁగాన్

ఉ। కుందతుషార హీరశశి
కోట్యహిరాజ గిరీశ కాశ పూ।
ర్ణేందువియన్నదీకలశ
నీరధి కల్పతరు ప్రభాకృతీ।
కందళితారవింద భవ
కల్పిత మోహిని ధాత్రిగేహినీ।
వందన మొనొనర్చెద వ
ణీ బురాణకృపా ప్రపూరణీ॥

జగదాధారునకు సమర్పితంబుగా నేరచియింపంబూనిన త్కల విప్రవంశ ప్రదీపిక యనుసీ మహా గ్రంథంబునకుం గథా క్రమంబెట్టులనిన !

విప్రవంశ శాఖా వివరము.

శ్లో। మహారాష్ట్రాంధ్ర ద్రవిడాః
కర్ణాటశ్చైవ ఘూర్జరాః॥
ద్రావిడాః పంచధా ప్రోక్తా
వింధ్య దక్షిణ వాసినః
సారస్వతాః కాన్యకుబ్జా
గౌడా ఉత్కల మైథిలాః॥
గౌడా పంచ విధాః ప్రోక్త
వింధ్యా దుత్తరవాసినః । (విప్ర వంశము)

తే. గీ. బ్రాహ్మణులు రెండువిధములు బరగుచుందు
రవని ద్రావిడులని గౌడులనియు వరుస
వీరు నివసించియుందురు వింధ్యగిరికి
కుశలులై దక్షిణోత్తర దిశలయందు

పంచద్రావిడ బ్రాహ్మణులు వింధ్యకు దక్షిణ దేశమునను, పంచగౌడ బ్రాహ్మణులు వింధ్య కుత్తర దేశమునను నివసింతురు, వీరు వేద వేత్తులై పరమ పవిత్రంబగు వృత్తులంబరగి షట్కర్మ నిరతులై వరలుచుందురు.

పంచద్రావిడ బ్రాహ్మణులు.

1. మహారాష్ట్రులు. 2. ఆంధ్రులు. 3. ద్రవిడులు. 4. కర్ణాటకులు 5. ఘూర్జరులు.

పంచ గౌడ బ్రాహ్మణులు.

1 గౌడులు. 2. మైథిలులు. 3. ఉత్కలులు. 4. సారస్వతులు 5. కన్యాకుబ్జులు.

ఈదశవిధ బ్రాహ్మణులలో కూడా పెక్కుఉపశాఖలు గలవు. అట్టి ఉపశాఖలనిదివరకే "విప్రవంశము." "దశవిధ బ్రాహ్మణ శాఖా వివరము" అను గ్రంథములలో విశదముగా వ్రాసి

ణింపబడి యుండుటచే నయ్యాదియ్యాడ గ్రంథవిస్తర భీతిచే వివరింపలేదు అందు శాఖాభేదములయొక్క నుత్పత్తికారణములు వక్కాణించక పోవుటచే నిప్పుడు పంచగౌడులలోని నుత్కలబ్రాహ్మణ శాఖలనుగూర్చి కొంతవివరించెద.

ఉత్కల బ్రాహ్మణోప శాఖావివరము.

ఉ॥ శాసని ఘాటియాకొటిక
సాంతొయి శ్రోత్రియ భొద్రిసాహు పం।
డా శతప స్తిశిష్టకర
ణాఖ్యులు నుత్కల దేశవిప్రులై।
దేశవిదేశముల్ దిరుగు
దిట్టరులౌటను దెల్పనోడు వా।
శాసను (డైనవారి వివి
ధాంతర శాఖలపెక్కు వర్తనల్॥ (విప్రవంశము)

క॥ హాలధరులు మరియుబూజా।
రులునైవర్తించు ద్విజవరులకు మహాస్తా।
నులు హాళువా పాండాలని।
పిలుతురు వాడుకగ మూడు పేరులచేతన్॥

కావునని దశవిధనువశాఖలలో పెక్కుశాఖలుకలవు. అందు

పండాలలో

(1) మహాస్థానులు. (2) పూజారులు. (3) శాఖవాలు
(4) సారువాలు (5) దానవాలు.

2 కరణాలలో (1) శిష్టకరణాలు (2) శిష్టకాయస్థులు. (3) అంబ
ష్టులు. 4. నూతకాయస్థులు. (5) వైశ్య
కాయస్థులు. అని దశవిధములు.

గీ॥ గౌడ విప్రులగుచు ఘనరాచకార్య ని।
ర్వాహకత్వనిపుణ వైభవమున।
శిష్టులైచరింప శిష్ట కరణములని।
వాడుచుందు రఖిలవసుధ జనులు॥

కావున శిష్టకరణములను గౌడ విప్రులుత్కళ దేశమునుండి తాకి కాదిరాచకార్యములపై నీకళింగ దేశమునకే తెంచి వారి వారి కులాచారములను విడువక సంచరించెదరు.

ఉ॥ శ్రీయుతలోక్య వర్తనులు
శిష్టగుణుల్ క్రమసద్గుణాధి పా।
మేయఘనాపరాభిమల
మిత్ర విషూదన శాభియుక్త భూ।
నాయకమాన్య శిష్టకర
ణాఖ్యులు వీరల జాతపద్మ వ॥

శ్రీయుత నేత్రజన్యులును
తత్కరణాఖ్యను దాల్తురెంతయున్॥ (విప్ర)

టీక॥ శ్రీయుత=శోభాయుక్తమైన, శౌర్యరత్నములు=శౌర్య ప్రవర్తన కలవారును, శిష్టగుణుల్=శ్రేష్ఠమైన గుణములుగలవారును, క్రతు సద్గృహాధి పామేయఘనా పరాభిధులు అనగా క్రతుసద్గృహాధిపా=యజ్ఞ వాటికాధి కారులచేత, అమేయ=లెక్కలేని కానట్టిన్ని, ఘన=గొప్పవైనట్టి [illegible] అపరా భిధులు=ఇతర నామములను పడసిన వారలును, అమిత్ర=శత్రు [illegible] దనతా=మర్దించుటయందు, అభియుక్త=ఏకీభవించి, మహా [illegible] ధిపులచేత, మాన్య=మన్నింపబడిన, శిష్ట [illegible] ఖ్యులు=శిష్టక [illegible] లవారును, అజాత పద్మప త్రాయత నేత్ర జన్యు [illegible] అనగా — అ=విష్ణు [illegible] క్క నాభికమలమందు, (అకారో బ్రహ్మా [illegible]) అనెడి వాక్యా [illegible] జాత=పుట్టిన బ్రహ్మయొక్క, పద్మపత్ర=తామర పద్మము వంటి, ఆయత=విశాలములైన, నేత్ర=కన్నులయందలి తేజమువలన, జన్యులు=పుట్టబడిన వారలును, వీరలు=ఈ లక్షణములుగల శిష్టకరణములు, తత్కరణాఖ్యను తత్=ఆయొక్క, కరణాఖ్యను=శిష్టకరణమనే నామమును, ఎంతయున్=విశేషముగా, దాల్తురు=వహింతురు.

గీ॥ శిష్టకరణాభిధానులై వ్యాప్తులగుచు
నిలిచిన్నపతుల దయచేత నివ్వటిల్లి॥
నీతిశాస్త్రి ప్రవీణులై నియమమెనగ।
భవ్యులైయుందురుద్యోగపటిమగలిగి॥ "వేదనారాయణ"

శ్లో॥ కన్యప్రజావతే రాయే లాభేయస్మాత్ ప్రవర్తిత॥
తస్మాత్కాయ స్థయిత్యా హ్యాచ్చిత్రగుప్తంచ సూరయః॥

చిత్రేణరక్షితత్వాంచ చిత్రగుప్త మధోవిదుః।
యమస్యకరణం సోయంవదంతి తత్త్వహామిణాం।
భూమిస్తప్రాణినాం పాపపుణ్యాలేఖాధి కారణం।
స్థితంసంయమనీ పూర్వ్యం చిత్రగుప్తం పరివర్తితః॥

ప్రజాపతియొక్క ఆయవ్యయ కార్యములయందొక దేవర్షి పరివర్తించుటచే నాతడు కాయస్థుడాయెను. ఆశ్చర్యకరమగుస కలరక్షణ చిత్రప్రచారుడగుటచే వానినే పండితులు చిత్రగుప్తుడందురు. భూలోకములోని ప్రాణికోట్లయొక్క పాపపుణ్యాములను సంయమనీ పురంబున వ్రాయుటగుర్తిగి యుండుటచే మహాఋషులు వానినే కరణమని నుడినెదరు.

శ్లో॥ ఋషీణాం చిత్రగుప్తస్యకాయే స్థిత్యయతో భవేత్।
తతఃశ్రేష్ట భవత్పూర్వ్యం
కాయస్థబ్రాహ్మజాతిక॥
కన్యప్రజాపతేరాయే
లాభేయస్మాత్పరివర్తితః॥
తస్మాత్ కాయస్థమిత్యా
హుశ్చిత్రగుప్తంచ సూరయః॥ (కూర్మపురాణము)

ఋషులలో ఒకడైన చిత్రగుప్తఋషి నకాయులయొక్క పాపపుణ్య వివేచనచేయుటచే కాయస్థుడాయెను. తాను బ్రహ్మజా

తిలో శ్రేష్టుడగుటచే శిష్టకరణమాయెను. బ్రహ్మయొక్క ఆయ వ్యయములయందు పరివర్తించుటచే దేవఋషియైన చిత్రగుప్తుడు కాయస్థుడాయెను. కూర్మపురాణములో శిష్టకరణములు బ్రాహ్మణులని ప్రమాణము కలదు. పరాశర స్మృతిలోనిజా తి బ్రహ్మ తేజస్సువనుండి నుద్భవించి, చిత్రగుప్త వంశస్థులై, దేవ తాంశమువలన బ్రాహ్మణులని చెప్పబడినది. ప్రజాపతి నీచిత్ర గుప్తఋషిని సృష్టి చిత్రంబులు వ్రాయుటకుగాను నియమించి, చిత్రగుప్తకాయస్థుడని పేరునడిచె. అంత భూలోకములోనట్టి చిత్రవిచిత్రములైన లౌకిక వృత్తులకుగాను ఆకమలగర్భుండు తన నేత్ర దృష్టినుండి సృష్ట్యర్హమగు నొక తేజస్సునుదీసి లేఖణగణ నావ్యర్హమగు చిత్రగుప్తుని తేజస్సుతో చేర్చి భగవద్ధ్యానాద్యర్హ పరాశర ఋషి తేజస్సుతో యేకీభవింపచేసి పురుషునొకని సృష్టించెకావున అతడు శిష్టకరణ చిత్రగుప్త కాయస్థుడనబడును.

చ॥ అటదగు చిత్రగుప్తులని
జాంశముదాలిచి వాణిపాణులన్
పటువహనార్హమైతను మ
పర్వ కిరీటమనిచ్ఛవిచ్ఛటా
ద్భటమది వెల్గుబ్రహ్మముఖ
పద్మమునందు విలాసమొప్ప నం॥
కట నుదయించె శిష్టకర
ణంబుల జాతము సొంపువెంపునన్॥

టీక॥ అట=ఆస్వర్గలోకమునందు, తగు=ఒప్పిదమైన, చిత్రగుప్తుఁ=యమని మంత్రులయొక్క, నిజాంశము దాలిచి, నిజ=స్వకీయమైన, అంశము=తేజోభాగము, దాలిచి=ధరించి, వాణిపాణులన్=విద్యాసామర్థ్యమున, పటు=స్పష్టముగా, వహన=ధరించుటయందు, ఆస్తామై=తగినట్లు, తను=దేహములుగల, సుపర్వ=దేవతలయొక్క, కిరీట=మకుటములయందలి, మనిచ్ఛ=విచ్ఛటా, మణి=మణులయొక్క, ఛవిచ్ఛటా=కాంతిఘటలుచేత, ఉద్భట రుచివెల్గు=ఎక్కువైనప్రకాశముచేత శోభిల్లిన, బ్రహ్మముఖ పద్మమునందు=ప్రజాపతియొక్క ముఖపద్మమునందు, విలాసమొప్పన్=ఉల్లాసమొప్పునట్లు; అంగు=ఆముఖమునందు, అటన్=ఆవిలాసాగ్రమైనస్థలమునందు, సొంపు మెంపునన్=సౌందర్యవిశేషముచేత, శిష్టకరణంబులజాతము=శిష్టకరణముల ము, ఉదయించెన్=జననమయ్యెను.

శ్లో॥ కాయస్థాః శిష్టకరణాః బ్రాహ్మణా వైనసంశయః।
సదాచారజనం హిత్వా రాజన్యాః మంత్రిణస్థితాః॥

శిష్టకరణములుత్తమ ప్రవర్తనులై సద్బ్రాహ్మణులగుటచే వీరిని దేశాధిపులు మంత్రులనుగా నిడుకొనిరి.

శ్లో॥ ఋషీనాం చిత్రగుప్తస్య కాయే స్త్విత్యయతో భవేత్।
తస్మాత్ కాయస్థయిత్యే తన్నామలోకే ప్రతిష్ఠితః॥
కరణం క్షేత్రమేతేషాం శిష్టం యస్మాత్ప్రకీర్తితం।
తతస్తే శిష్టకరణాలోకేఖ్యాతాః ప్రతిష్ఠితాః॥

చిత్రగుప్తఋషియొక్క శరీర సంబంధుడగుటచే కాయస్థుడనియు, నింద్రియాంతః కరణములను శిష్టవర్తనకు తెచ్చుటచే శిష్టకరణమనియు, లోకులందురు.

క॥ నరపతి హరిపతి గజపతి।
పరికార్య ధురంధర ప్రవర్తకులై నీ।
ధరణిం బ్రసిద్ధి గాంచిన।
కరణంబులలోన శిష్టకరణకులజులున్॥ (నలచరిత్రము)

ఇట్లు చెప్పబడి యున్నదిగాన నీకరణములలో శిష్ట కరణంబులు కళింగ దేశ గజపతుల రాష్ట్రములలోనుండి మంత్రాంగములు మొదలు గ్రామోద్యోగ ప్రవృత్తులలో నంప్రవర్తింపు చుందురు.

ఇతర కరణ శాఖా వివరము.

శ్లో॥ పూర్వం మారుతకన్యాం
వైకాయస్థః పరిణీతవాన్స్వయం।
తస్యాతస్యాంతుయః పుత్రః
శిష్టకాయస్థ సంజ్ఞకః॥ (భవిష్యపురాణము)

ప్రథమత దేవతాంశ శ్రీయుగు మారుతకన్యను కాయస్థుడు వివాహము చేసుకోగా నాకన్య గర్భమందుద్భవించిన యతడు శిష్టకాయస్థుడాయెను.

శ్లో॥ పునః సంతతిరత్నాయై గృహీతాయాం పృథక్పృథక్।
మహీపాంబష్ట సూతానాం కన్యాకాస్తుసుశోభనాః।
తాసూత్పన్నాస్తుయే పుత్రాః కాయస్థస్య మహాత్మనః।

తేమాతృ సంజ్ఞప్రథితాః సూతాఖ్యభిన్న జాతికాః।

ఇతి భవిష్యపురాణ వచనప్రమాణేన రాజకన్యామహిష్యాం బష్టసూతభ్యో మహిష్యాంబష్ట సూతనామానః పుత్రశ్చైవత్తనః॥

పిమ్మట యీ దేవాంశ కాయస్థులైన ముగ్గురుపుత్రులు రాచకన్నియలను బరిణయమైరి. వారివలన నుద్భవించిన పుత్రులకు తల్లులనుబట్టి అంబష్టుడు, మాహిష్యుడు, సూతుడనునామంబులు వచ్చెనని భవిష్య పురాణములో చెప్పబడియె కావున నీముగ్గిరి సంతతి వేఱువంశంబులాయె.

గీ॥ పరగ మూర్థావ షిక్తులంబష్టులును వి
షాదులను వారురాజ వైశ్యసతులందు।
బరగ శూద్రవనితయందు వరుస విప్ర
కులజునకు గల్గినట్టి వారలుదలంప॥

వీరలు అంబష్ట కరణములు

గీ॥ క్షత్రియునకు వైశ్యజాతివానికి విప్ర
కులను వనితవలన గలిగినట్టి।
వారువరుస సూతవైదేహకులజులగు
దెలియబడుదు రవని జలజనాభ॥

వీరలు సూత కాయస్థులు

గీ॥ క్షత్రియునకు వైశ్యసతియందు మరిశూద్ర
కన్యయందు వరుసగల్గినట్టి
మనుజులెన్నబడు కరణవను మహిష్యోగ్ర
జాతులనగ ధర్మశాస్త్రములను॥ (స్మృతిసారం.)

వీరలు (వైశ్య) మాహిష్యకాయస్థులు.

వీరలలో సూతకాయస్థులుత్తర దేశమునందును, అంబష్ట కాయస్థులు పశ్చిమ ప్రాంతములందును, మాహిష్య కాయస్థులు దక్షిణ దేశమునందును, శిష్టకాయస్థులు బంగాళమునందును, శిష్టకరణములు పూర్వదేశము నందును నివసించి యుండురని పద్మపురాణములో చెప్పబడియె.

కాయస్థ సంజ్ఞిక కరణజాతీయ వ్యవస్థా ప్రావవ్యగ్రధీరవ్యత్ కగణాఖ్యాం సమాగత్యానాం శూద్రవైశ్యాది జాతినాం వణిక్కరణానాం పృథక్త్వం సప్రిమాణేనరభతే॥ (భవిష్యపురాణము)

శూద్రస్త్రీకిని వైశ్యపురుషునికిని పుట్టినవారలు వణిక్కరణములని పిలువంబడి వ్యాపారవృత్తులతో వైశ్యకరణములనబడుదురు. ఈ శాఖవారు వారలు నివసించియుండు దేశములననుసరించి సుబ్బాయికరణములు, కవకపిళ్ళలు, మాగధకరణములు, శ్రీనివాసకరణములు, విదేహాకరణములను నామంబులతో మునస్థీ వృత్తులందు వెలగుచుందురు.

శ్లో॥ శూద్రావిశస్తు కరణాంబష్ఠ వైశ్యాద్విజన్మనః।
ఇత్యమరః॥

ఈ వైశ్యకరణములే అమరములోకరణశబ్దవాచ్యులై వక్కాణింపబడిరి.

గద్య॥ ఇది శ్రీమద్గోపాలకృష్ణ పరబ్రహ్మ కరుణా కటాక్ష
లబ్ధ విద్యావైభవ కాత్యాయని సూత్ర యాజ్ఞవల్క్య
గోత్రగాడ బ్రాహ్మణ శిష్టకరణ వంశోద్భవ కుప్పిలి
రంగయాఖ్య చతుర్థతనయ నయగుణ విధేయ
కృష్ణమూర్తి నామధేయ ప్రణీతంబైన
శ్రీమదుత్కళ విప్రవంశ ప్రదీపిక
యను గ్రంథంబునందు
ప్రథమాధ్యాయము

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు.

ఉత్కల విప్ర వంశ ప్రదీపిక.

ద్వితీయాధ్యాయము

వ్యవహారకాండ.

—:(o):—

విద్యలను వ్రాయుట, చదువుట, రాజసభలయందు ! నివారించ నసాధ్య కార్యంబులను చక్కజేయుట, గణిత శాస్త్రములందు సూక్ష్మబుద్ధిని గలిగి వర్తించుట, ఇత్యాది ధర్మముల చేతను, "శిష్టి" అనుభావము చేతను చిత్రగుప్త వంశస్థులైన కరణంబులు నీలోకంబున విఖ్యాతిని పొందుదురు.

"శిష్టాని వ్యతిరిక్తాని అధీత్య పఠిత్వా-శిష్టావిశంతి తా భవంతి"—శిష్టేషు వా-శిష్టభాగాః ప్రవేశయోగ్యాః-శిష్టా అష్టావింశతి గణానాం పూరకారః-సర్వశ్రేష్ఠో భవతి-ఉపగ్రంథవినియోగః పరికారః శిష్టకరణాః - శిష్టకరణః
(కమలాకరభట్టప్రణీత "చరణవ్యూహము")

శిష్టకరణములకు ఆదిపురుషుడైన చిత్రగుప్తఋషి-పరాశర-బ్రహ్మ-యేతన్మూర్తిత్రయుల తేజసాంశ సంమేళవచేత జనితు

లై ఈభూలోకములో భూపతులయొక్కయు లోకులయొక్కయు గుప్తములగు చిత్రవిచిత్ర కార్యములను చక్కజేయుచు ఈశిష్టకరణ కాయస్థులు ప్రవర్తించుచుందురు.

శ్లో॥ కాయస్థశ్చిత్రగుప్తాంశః
బ్రాహ్మణోపిన సంశయః।
నృపాణాం వ్యవహారాయ
సురశ్రేష్ఠేన యోజితః॥ (భవిష్యపురాణము)

బ్రాహ్మణులైన కాయస్థ-శిష్టకరణములను - ఇంద్రుడు -భూపతుల వ్యవహారముల నిమిత్తము నియమించెను.

ఈ శిష్టకరణాన్వయ సంఘమువారలుత్కల దేశమునుండి కళింగ దేశమునకువచ్చి భూపతులవద్ద మంత్రులై కార్యములనుచక్కజేయుచుండిరి. తదుపరి ఆంగ్లేయ ప్రభుత్వములో ఇంగ్లీషువిద్య ప్రబలమై తమ తమ ఆది విద్యలు నానాటికి క్షీణదశకువచ్చియుండుటచేత భూపతులు ఆంగ్లేయవిద్యా ప్రవీణులను తమ తమ వ్యవహారములు చక్కజేయుటకుగాను మంత్రులుగా యేర్పరచుకొనుటచేత ఈ శిష్టకరణములు మొట్టమొదట ధనమదాంధులై నింగ్లీషువిద్య నభ్యసింపక క్షీణదశకువచ్చి మంత్రాంగములను చాలారాష్ట్రములలో విడిచినప్పటికి విస్తారముగా గ్రామవుద్యోగస్థులై మునసద్దీ ప్రవృత్తులచే ప్రవర్తించు చుందురు. వీరియొక్క యోగ్యసాంప్రదాయకమును బట్టియు పూర్వోక్త

త స్థితినిబట్టియు ఆంగ్లేయ ప్రభుత్వముగూడా దయాళువై తమ విద్యా సుంకమును తగ్గించి ఈ సంఘము వారికి విద్య కరపుటచే చాలామంది బ్రాహ్మణ విద్యాప్రవీణులై తగునుద్యోగములుచే యుట కవకాశము చిక్కినది.

వీరి మొదటి మాన్యాంగ స్థానములు.

సంస్థానము పేరు. దివాను పేరు.

1. మాడుగుల—చక్రధర మహాంతి లింగయ్య పట్నాయక్.
2. అనకాపల్లి-శేఖరమహాంతి ఆనంద పట్నాయక్.
3. శృంగవరపుకోట- పాత్రుని మహాంతి కృష్ణమహాంతి ప॥
4. విజయనగరం-పక్కి వెంకటప్పయ్య పట్నాయక్.
5. చీపురుపల్లి-కుప్పిలి దాలయ్య పట్నాయక్.
6. పాలకొండ-మొల్లుమహాంతి పరశురామ పాత్రో.
7. బొబ్బిలి-పట్నాయకుని రామయ్య పట్నాయక్.
8. సాలూరు—పక్కి లక్ష్మినర్సయ్య పట్నాయక్.
9. పాచిపేట-త్యేడచిట్టియ్య పట్నాయక్.
10. చెముడు-గొంకాడ జయరామయ్య పట్నాయక్.
11. మక్కువ-భోగిల వెంకయ్య. మక్కువ నీలయ్య పట్నాయక్
12. పార్వతీపురం- పాత్రేసు అప్పయ్య పట్నాయక్.
13. సంగంవలస-మక్కువ రామస్వామి పట్నాయక్.
14. మేరంగి- బెహరా దాలయ్య పట్నాయక్.

15. జయపురం-రాధాక్రిష్ణ గోపినాధో పట్నాయక్.
16. కురు పాం-నడుకూరి రంగనాయక పట్నాయక్.
17. సిర్లాంకోట జమీన్దారు వక్కవెంకటరావు.

ఈ పైచెప్పిన జమీలన్నియు గొలుగొండ నవాబుగారి పరిపాలనలో నుండునపుడు శ్రీగాకూళము తక్తుకు షేరుమహమదుఖా సాహెబుగారి తదనంతరము అనగా 17వ శతాబ్దములో (1611) కుప్పిలి కూర్మయ్య పట్నాయకులు గారు నబునవాబుగా కొంతకాలము రాజాంగముచేసిరి. వారి తదనంతర మీయాంగ్లేయ ప్రభుత్వ మీ దేశపరిపాలనకు వచ్చినది.

జీవకోటియొక్క పాపపుణ్యములను పరిశీలించుటకై బ్రహ్మవద్ద చిత్రగుప్తుఋషి యెట్టికార్యవాదముల జరపుచుండునో యటులనే నీభూలోకములో భూపతులవద్ద చిత్రగుప్త వంశజులైన శిష్టకరణ కులజులు ప్రవర్తించినట్లు పైని వివరింపబడిన యుద్యోగములనుబట్టి తేటతెల్లమైనది.

ఈపంచగౌడ బ్రాహ్మణులలోని చిత్రగుప్తాన్వయులైన శిష్టకరణ శాఖవరైన లౌకిక వ్యాపారము నిమిత్తమై పంచద్రావిడ బ్రాహ్మణులలో నియోగింపబడిన శాఖస్థులుగూడ వ్యాపార కరణములనియు, నియోగ కరణములనియు నామంబులు వహించి మంత్రాంగ ప్రముఖ గ్రామోద్యోగాది మునద్దీధర్మములలో ప్రవర్తింపుచుందురు.

ఈ భరతఖండములో శిష్టశాయన్ల కరణములు ఉత్తరావర్త

లౌకికులనియు, నియోగ కరణములు దక్షిణాపథ లౌకికులని యు, శిష్టకరణములు పూర్వాపథ లౌకికులనియు, వ్యాపారకర ణములు పశ్చిమాపథ లౌకికులనియు వ్యవహరింపబడుదురు. వీ రందరు వేదవేత్తలై త్రైవర్ణాధికార బ్రాహ్మణులై వర్తింతురు. నియోగకరణములు, వ్యాపారకరణములు ఆంధ్రదేశనివాసు లగుటచే పంచద్రావిడ బ్రాహ్మణశాఖస్థులైరి. శిష్టకరణము లు, శిష్టకాయస్థకరణములు గౌడదేశవాస్తవ్యులగుటచే గౌడ బ్రాహ్మణశాఖస్థులైరి.

శ్లో॥ దక్షిణే లౌకికాశ్చైవ పశ్చిమేచ వ్యాపారిణో।
ఉత్తరే మహిషభుక్తంచ సామ్యాముత్కలభుక్తిషు॥

అను శ్లోకోక్తి ననుసరించి పైనాల్గు శాఖలకరణములకు పర స్పరభోజన ప్రతిభోజన సంబంధ బాంధవ్యాది వ్యవహారములు లేవు

గద్య. ఇది శ్రీమద్గోపాలకృష్ణ పరబ్రహ్మ కరుణాకటాక్ష
లబ్ధ విద్యావైభవ కాత్యాయనసూత్ర యాజ్ఞవల్క్య
గోత్ర గౌడ బ్రాహ్మణ శిష్టకరణవంశోద్భవ కుప్పిలి
...గయాఖ్య వసుధాధిప తనయ సుగుణ విధేయ
కృష్ణమూర్తి నామధేయ ప్రణీతంబైన
శ్రీమదుత్కల విప్రవంశ ప్రదీపిక
యను గ్రంథంబునందు
ద్వితీయాధ్యాయము
సంపూర్ణము

ఉత్కలవిప్రవంశ ప్రదీపిక.

తృతీయాధ్యాయము.

బిరుదావళికాండ

శిష్టకరణకులజులు గంజాం విశాఖపట్నం జిల్లాలలో విస్తరించి నివసించియుందురు. వీరు 'పట్నాయకో' 'మహాపాత్రో' 'కర్త'-'మహాంతో'-'పాంకిత్రో'-'మిశ్రో'-'బైశికో'- అనువారు మనామములు వహించెదరు.

శ్లో॥ మాతాపుత్రీయ ధర్మాణి ధీమంతశ్చైవకీర్తితః।
తేషాంవైశస్త్రభేదేన దత్తాశ్కర్తాశ్చేచ్యతే।

రాజులకు సర్జన పగ్గంబులు చేయుటచే శిష్టకరణములు "ధీమంతో" అనియు, శస్త్రభేదవిద్యను గరపుటచే శిష్టకాయస్థులు "దత్త" అనియు, శిష్టకరణములు "కర్త" అనియుబిరుదులు వహింతురు.

శ్లో॥ మాత్రంకుక్షిం సమాశ్రిత్య గుప్తోయస్మాచ్చ వైశ్యవై।
తస్మాత్ గుప్తేతి నామాసిల్లోకేఖ్యాతః ప్రతిష్ఠితా॥

(భవిష్యపురాణము)

మాతృకుక్షియందు ప్రవేశించి గుప్తముగానుండుటచే సూతాది త్రివిధకరణములు 'గుప్త' అనియు బిరుదును వహించుతున్న.

శ్లో॥ పితుర్వాపి త్రి సంబంధాం చిత్రమాహిమ్యకః స్మృతః।
భగవాన్ దాసభావేన కేచిందాసేతి తాన్ విదుః॥
(భవిష్యపురాణము)

తంత్రి అన్యపురుషుండుగాన మహిమ్యాంబష్టాది మహాంతికరణములు భగవంతుని సదాధ్యానించుటచే 'దాస' అనియెవరు నీలాగున బిరుదావళులు భవిష్యపురాణములో వక్కాణింపబడినవి. గ్రంథ బాహుళ్యముచేత తక్కినబిరుదులు యాపురాణములో విడిచినప్పటికి పద్మపురాణములో కరణములయొక్క వ్యవహారాది విధానమంతయు వక్కాణించి యున్నది. అందులో కరణములకు 'పట్నాయక్', 'రాజదత్తు', 'పాత్రో' అను ఇత్యాది బిరుదావళులుగలవు.

శ్లో॥ మహాబుద్ధితయా తేతు మహాజ్ఞానయిత స్మృతః।
వ్యాజాత్యుత్కర్షభ్యాంగతే శిష్టకరణంమతః।
నవతః ప్రాప్యకటీకాం పట్టనాయక్కతం గతా॥
శిష్యాధ్యయనకారిత్వ నాయకః పరికీర్తితః।
కేతులోకే సుహాఖ్యాత మహాప్రాప్త్యతాం మతః॥
మహాసౌభాగ్యత్రయా తేతు మహా పాత్రో తియారితః

ఉగ్రహాగాయిత దాతృత్వదం లక్ష్మీమర్దలాః।
మర్దిలనాదన ంవ తు వీణా వాదన వైణికః॥

మహాబుద్ధిమంతుడగుటచే 'మహాంతి' స్వజాతిలో సుప్రత్కృ-
ష్ట సాధనంబులఁ జేయుటచే శిష్టకరణంబులు రాజులకు పట్టాభి
షిక్తవేళలందు పట్టు(కిరీటము) ధారణ చేయించువారు గాన
'పట్నాయక్'- శిష్యులకు విద్యగఱపుటచే 'నాయక్' లోక
మందు మంచికీర్తిని వహించుటచే 'మహాప్రశస్త' మహా యో
గ్యులగుటచే 'మహా పాత్రో' సంగీతమృదంగాది వీణలందు ప్ర
వీణులుగా "వైణికా." అనియిత్యాది బిరుదులతో వీరలు నీలో
కములో సంచరించెదరు.

గద్య॥ ఇది శ్రీమద్గోపాల కృష్ణ పరబ్రహ్మ కరుణా కటాక్ష
లబ్ధ విద్యావైభవ కాత్యాయని సూత్రయాజ్ఞ వల్క్య
గోత్రగౌడ బ్రాహ్మణ శిష్టకరణ వంశోద్భవ కప్పిలి
వంగి యాఖ్య చతుర్థతనయ వయుగుణ విధేయ
కృష్ణమూర్తి నామధేయ ప్రణీతంబైన
శ్రీ ముత్కళవిప్రవంశ ప్రదీపిక
యను గ్రంథంబునందు
తృతీయాధ్యాయము
సంపూర్ణం.

ఉత్కల విప్రవంశ ప్రదీపిక.

చతుర్థాధ్యాయము
కర్మకాండ.

—o—

శ్లో॥ సంస్కారైః శోధయేనిత్యం
బ్రాహ్మణక్షత్రియ వైశ్యకానితి।
స్మృతిసంబోధితాయా సంస్కారవిద్యాం
బ్రాహ్మణానాం క్షత్రియస్య వైశస్యచాధికారః॥

ద్విజులైన బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్యులు పంచసంస్కారనియా
ంకులు.

శ్లో॥ జాతకర్మాదిభిర్యస్తు సంస్కారైస్సంస్కృతశ్శుచిః।
వేదాధ్యయన సంపన్న షట్కర్మస్వవస్థితః।
శౌచాచారస్థితస్సమ్య గ్విఘసాశీ గురుప్రియః।
నిత్యవ్రతీసత్యపరస్సవై బ్రాహ్మణఉచ్యతే॥

ఎవడు జాతకర్మ మొదలైన సంస్కారములచే సంస్కరింపబ
డవాడో-శుచిగలవాడో-షట్కర్మనిరతుడైనవాడో-పరిశుద్ధమై
ఆచారములు గలవాడో దేవతులకు అతిథులకు నివేదనమైన
వార్థము భుజించువాడో, గురువునందు విశ్వాసము గలవా

డో, నిత్యవ్రతముగలవాడో, సత్యమందాసక్తిగలవాడో, వాడు బ్రాహ్మణుడుగా చెప్పబడుచున్నాడు.

శ్లో॥ సత్యందానమథాద్రోహ ఆనృశంస్యంత్రపాఘృణా।
తపశ్చదృశ్యతేయత్ర సబ్రాహ్మణ ఇతిస్మృతః॥

సత్యము, దానము, ద్రోహముచేయుచుండుట, అపకారారాహిత్యము, లజ్జ, దయ, తపస్సు ఎవనియందు కనబడుచున్నదో వాడుబ్రాహ్మణుడుగా చెప్పబడియె.

శ్లో॥ సర్వభక్ష్యరతిర్నిత్యం సర్వకర్మకరోశుచిః।
త్యక్తవేదస్త్వనాచారస్సవై శూద్రం ఇతిస్మృతః॥

ఎల్లప్పుడు ఎవడు సమస్తమును భక్షించుట యందాసక్తిగలవాడో, అన్ని విధములైన కృత్యములు చేయువాడో, చెడు దుష్కృతముగలవాడో, వేదాధ్యయనమును చేయకుండువాడో, అనాచారముగలవాడో, వాడుశూద్రుడని చెప్పబడును.

శ్లో॥ శూద్రేచైతద్భవేల్లక్ష్యం ద్విజేతచ్చన విద్యతే।
నవైశూద్రోభవేచ్ఛూద్రో బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణోచనః॥

ఈ పైనుదహరించిన గుణములు శూద్రునియందు లేనియడల నావాడుశూద్రుండుగాడు. ఇట్టిగుణములుగల బ్రాహ్మణుడు శూద్రుడేగాని బ్రాహ్మణుండుగాడని మహాభారతము శాంతిపర్వ

ములో భారద్వాజఋషి భృగుఋషితో చెప్పెను.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణాంతు స్వయంకుర్యుః
సంస్కారాన్ వేదచోదితాన్।
తేషాం వేదోక్తకార్యేషు సాక్షాన్ముఖ్యాధికారతః॥

ఇతి స్మృతివాక్యసారాత్ బ్రాహ్మణైః స్వయం సంస్కారః క్రియతే తేన తేషామితరాపేక్షా అత్రవాక్యాంతర మపిప్రమాణః॥

బ్రాహ్మణుని వేదాధికారముండుటచే వేదోక్తముగా సంస్కారము తానుస్వయం చేసికొనును. ఈప్రకారము స్మృతిచెప్పుచున్నది.

శ్లో॥ ఇతరాపేక్షేరాన్ కర్తకుర్యు జాతీయః।
వేదాధికారిణయస్మాత్ భూసురాస్తే ప్రకీర్తితః॥

బ్రాహ్మణుడు ఇతరాపేక్షలేకనే సంస్కారవిధి తానుస్వయముగ చేసుకొనుటచే భూసురుడని పిలువబడును.

శ్లో॥ క్షత్రియస్య తథావైశ్య వేదోక్తకర్మణిస్థితే।
నియమ్యాః బ్రాహ్మణాన్ పూర్వ్యతః వైరాగ్యమేత్తనా।

గాన బ్రాహ్మణులలో కర్మాధికారము గలవారు తదితర వ్యక్తులైన క్షత్రియ వైశ్యులు షట్కర్మాధికారముగల బ్రాహ్మ

ణుల నియమించుకొని వారిచేక ర్మలను వేదోక్తముగా జరిగించు కోవలయునని యు,

శ్లో॥ షట్క్రియాయుత విప్రైశ్చ కుర్వీత వైదికం తుయత్।
తేనదోషం లభంతే తేనఫలం హితమాత్మనః॥

వైదిక కర్మ లాముష్యాయణున జరిపేయడల నదిదోషయుక్త మని బృహన్నారదీయములో చెప్పబడియున్నది. దోషము సంభవింపకుండుటకై నట్టికర్మ వినియోగపడనేరదుగాన షట్కర్మాధికారముగల బ్రాహ్మణునిచే పంచ సంస్కారంబులుచేయించుకొనుట కర్తవ్యంబని కూర్మపురాణములో చెప్పబడినది.

శిష్టకరణంబులు గౌడ సాంప్రదాయంబును విడువక వేదోక్తపకయన వివాహాది పంచసంస్కార కర్మలను మతానుసరణ దేవపూజనానుష్ఠాన వ్రతంబులను సతతంబుచేయుచుందురు.

---

1 విద్యారంభః.

ఆచార్యుని నుచ్చరించి వినాయక సరస్వతీపూజలనుజేసి లేఖ నపూజచేయునది. పిమ్మట గురువునకు వస్త్రాలంకారములచే పూజచేసి విద్యారంభణచేయునది. బాలునిచే మొదట సరస్వతీదేవి ని స్మరియింపజేయునది. ఈకర్మ ఉపాధ్యాయ కరణములేన్యాన్య

టకధికారముకద్దనిపరాశర స్మృత్యుక్తికలదు.గాన నీః ద్యాగురు వుఃచేతనే నీకర్మలోకంబునందు అనాతసిద్ధముగ జరుగుచున్నది.

శ్లో॥ కాయస్థః శిష్టకరణః సంస్కారిణోయది।
తదానేయోగ్యతామ పూర్వైద్యారంభే చవైద్విజః॥

ఇతి భవిష్యపురాణవచన ప్రమాణేన సంస్కారాన నంతరం కాయస్థ శిష్టకరణాదినాం విద్యారంభే భవతి.

భవిష్య పురాణములో శిష్టకరణములు విద్యారంభ కర్తచే యించుటకు విధికనబడుచున్నందున వారలు ద్విజులనుటకు సందియంబులేదు. శిష్టకరణంబులు బ్రహ్మఋషి సంతానులై ఋషి గోత్ర ప్రవరలనుగలిగి పంచ సంస్కారాది కర్మలను వేదోక్తముగా జరిగించుకొందురు. వీరలార్యులు మొదట గంగానదీతీరమునయున్న నుత్కలదేశమునుండి కళింగదేశమునకు వచ్చిరి. వీరలు సామవేదులు,కాత్యాయన సూత్రజ్ఞులు, గౌడశాఖవారు ఈకళింగదేశములోకొన్నిభాగంబులందు గౌడశాఖ వైదిక బ్రాహ్మణులు లేకపోవుటచే నాయా స్థలాచారములంజేసి ఆయా వేదములు, సూత్రములచే కర్మవేదోక్తముగా జరిగించు కొందురు. కాత్యాయనీ సూత్రజ్ఞులు, గౌడ సాంప్రదాయకులగుటచే వారియొక్క ఆర్య దేశాచారననువళ్ళను విడువక ఆచరించుచుందురు.

శ్లో॥ జాతివిప్రోదశాహేన ద్వాదశాహేన భూమిపః।
వైశంపంచదశాహేన శూద్రమాసేన శుధ్యతి॥

అనగా మృత శూచికము బ్రాహ్మణులకు పది దినములు, క్షత్రియులకు పన్రెండు దినములు, వైశ్యులకు పదునైదుదినములు, శూద్రులకు నెలదినములు జరుగుచున్నది. ఇటువలెనే శిష్టకరణములకు మృతాశూచము పది దినములతో శుద్ధమగుచున్నది. శిష్టకరణములుత్కల బ్రాహ్మణులగుటచే వీరికి ద్రవిడబ్రాహ్మణులవలె గృహ నామములులేవుగాని వీరలువిస్తరించి కళింగ దేశమునందలి గ్రామములలో వసించియుండుటచే నాయా గ్రామ నామములను సంజ్ఞార్థమై తమ తమ గృహనామములుగా వాడుకొనుచున్నారు; గాని అవిస్థిరములైనవిగావు. గనుకనే వివాహాది కార్యములు జరిగించునప్పుడు తమ తమ గోత్ర సూత్ర ప్రవరల ననుసరించి సంబంధ బాంధవ్యములను జరపుకొందురు. వీరల గోత్రములు, ప్రవరములు, ప్రవరకాండములో నవిస్తరముగా వక్కాణింపబడియె.

2. ఉపనయనః

ఉపనయన కాల నిర్ణయము.

అష్టవర్షం బ్రాహ్మణం ముపనీయతే-యాజ్ఞవల్కః గర్భాష్టమేవ నవమేవ బ్రాహ్మణః సూపనయనం॥

బ్రాహ్మణునికి గర్భ సంవత్సరము మొదలుకొని ఎనిమిదవ

సంవత్సరమున గాని తొమ్మిదవ సంవత్సరమునగాని ఉపనయనము చేయవలయునని యాజ్ఞవల్క్య స్మృతియందు చెప్పబడియున్నది.

మూ॥ ఆషోడశాద్బ్రాహ్మణస్య సావిత్రీనాతి వర్తతే।
అత ఊర్ధ్వం త్రయోప్యేతే యథా కాలమ సంస్కృతాః।
సావిత్రీపతితా వ్రాత్యా భవంత్యార్యవిగర్హితాః॥
(మనుధర్మశాస్త్రము)

బ్రాహ్మణులకు పదునారు సంవత్సరముల వరకును ఉపనయనము ఆసందర్భములో చేయనియెడలను సావిత్రీమంత్రమునకు యోగ్యులై జాతిభ్రష్ఠులై సజ్జనులచే పరిగ్రహింపబడరు.

ఉపనయన కర్మవిధి.

ఈకర్మ బ్రాహ్మణులకు రెండుదినములలో సమాప్తియగును. మొదటిదినమునందు:—

(1) పుంసవనము. గర్భసంస్కారము రెండవ, మూడవ మాసము, పుష్యనక్షత్రమున గర్భపిండమును సంస్కారము చేయవలసియుండెను గాని, కాలమతిక్రమించుటచే నీదోషమునకు ప్రాయశ్చిత్త హోమము జరుగబడును. తరువాతను దేశకాలా వంతర సంకల్పము, పంచభూ సంస్కారములచే హోమము జరుగబడి తరువాత పుణ్యాహవచనము, మాతృపూజ, వసుర్ధార, అభ్యుదయిక శ్రాద్ధము తల్లిదండ్రులచే ఉపవాసముతో జరుపబడును.

ఈకర్మ పూర్తిఅయిన తరువాతను దశబ్రాహ్మణ భోజనము ఆశీర్వాదము జరుగబడును.

(2) <u>సీమంతము.</u> అధివాసబోయిసాల పూపణ అనగా మంగళారోపణముఅయిన తరువాతను మంటపమునకు ఈశాన్య భాగమున పాతాళపూజ నిమిత్తము రెండురాటలు పాతబడును. పిమ్మట వరుణపూజ, పుణ్యాహవచనము, హరిద్రాలేపనము, ఆశీర్వాదము, అభ్యుదైక శ్రాద్ధము, మాతృపూజ, వసుధార ఇతర లౌకిక వ్యవహారములు జరుపబడును. తల్లిదండ్రులు నూతన వస్త్రములను ధరింతురు. సీమంతము ఏడవమాసములో జరుగనందుకుగాను ప్రాయశ్చిత్తహోమము జరుగబడును, మారసము, ఆచార్యదక్షిణ, నాందీశ్రాద్ధము, దశబ్రాహ్మణ భోజనము, శాంతికరణము, పుణ్యాహవచనము జరుగబడును.

(3) <u>జాతకర్మము.</u> పంచకర్మలు, 1. వరుణపూజ, 2. అభ్యుదైక శ్రాద్ధము, 3. దశదిక్పాలపూజ, 4. మాతృపూజ, 5. వసుధార పిమ్మట సంకల్పము జాతకర్మ కాలాతీతమగుటచే దేశకాలానంతర ప్రాయశ్చిత్త హోమము పంచభూ సంస్కారములతో జరుగబడును. పిమ్మట పుణ్యాహవచనము.

మూ॥ అహయేకాదశేనామం చతుర్థమాసే నిష్క్రమణ
నష్టేఅన్నప్రాసననేమాసి చూడాకార్యాయథాకులం॥

జాతమైన పదునొకండవ దినంబున నామకరణము, నాలుగ

నమాసములో వహిర్నిష్క్రమణము, (బిడ్డను బైటకు దెచ్చుట, ఉయ్యాలలో వేయుట, ఇత్యాది) ఆరవమాసములో అన్నప్రాసనము, కులాచారముచే పిమ్మట చూడాకరణము (చౌలము) అనగా కేశఖండనము జరుగబడును.

(4) నామకరణము పైన కావలెనంచిన ప్రకారము ప్రాయశ్చిత్తహోమాది కర్మలు జరుగబడును.

(5) వహిర్నిష్క్రమణము. చతుర్థమాసము అతిక్రమించుట చే పైచెప్పిన ప్రకారము ప్రాయశ్చిత్తహోమాది కర్మలు జరుగబడును.

(6) అన్నప్రాసనము. ఆరవమాసములో ఈకర్మ జరుగుట అతిక్రమించుటచే పైచెప్పబడిన ప్రకారము ప్రాయశ్చిత్తహోమాది కర్మలుజరుగబడును.

పైవివరించు నారుకర్మలు గృహముయొక్క లోభాగమున మొదటి దినంబున జరుగబడును.

రెండవదినమందు జరుగవలసిన కర్మలు 1. చూడాకరణము (చౌలము), కర్ణవేధనము, 2. ఉపనయనము భిక్ష, 3. ఉపాకర్మము, (వేదములు చదువనారంభించుట) 4. సమావర్తనము.

ఈ కర్మలుయింటి ఎదుటి మంటపముపై జరుగబడును.

(1) చూడాకరణము. (చౌలము) కర్ణవేధనము. కులాచార విధులప్రకారము కేశఖండనము జరుగును. ఈకర్మకు సంకల్పము

పుణ్యాహవచనము, మాతృపూజ, వసుధ్ధార, అనాదేశ ప్రాయః
శ్చిత్తము, పంచభూసంస్కార హోమము, అభ్యుదైక శ్రాద్ధము,
దశ బ్రాహ్మణ భోజనము, బాలునకు దంతధావనము, స్నా
నము, ఆచమనము, వస్త్రపరిధానము, తిలకాదిగ్రహణము చేసి
బాలునికి మంత్రములతో కర్ణవేధనము చేయబడి ఆశీర్వాదము
చేయబడును.

(2) 1. ఉపనయనము బిక్ష. వైశ్వదేవపూజ, వరుణపూజ,
సంకల్పము, అభ్యుదైకశ్రాద్ధము, మాతృపూజ, వసుద్ధార, దశ
బ్రాహ్మణ భోజనము, పంచభూ సంస్కారములతో హోమము,
దేశకాల పాత్రాను సారదానము, బ్రాహ్మచారి నియమము,
(కౌపీనధారణము, కటిసూత్రము, యజ్ఞోపవీతము, కృష్ణాంజనీఉ
త్తరీయము, పాలాశదండము, కుశవటుద్వయము, వీటిని మంత్ర
ములతో ధరించి) సంధ్యావందనము చేయును. పిమ్మట అగ్నిప్రద
క్షిణము, హోమము, ఆచార్యునిద్వారా బ్రహ్మచారిచేకర్మ
లనుగూర్చి ప్రమాణము చేయించుట, గాయత్రీవుపదేశము.

(3) భిక్షావిషయః. ఎడమచేతితో నూతనకంచు పాత్రను బ్ర
హ్మచారిబట్టి అందుపై అంటియాకునుబెట్టి లేచుట. అప్పుడు త
నమేనమామ సహితము యీ పాత్రను తనయెడమహస్తముచే
బట్టి రెండవహస్తముచే ఉదక పాత్రమును బట్టుట. పిమ్మట బ్ర
హ్మచారి భిక్షకు ప్రారంభించగా తనతల్లి ప్రథమత భిక్షవేయు
ను. తదుపరి తనతండ్రి బంధువులు యావన్మంది వరుసగా భిక్ష

నువేయునగు. పిమ్మట ఆచార్యుని అనుమతినిబొంది బ్రహ్మచారి తనతల్లికి తానెత్తినభిక్షను సమర్పణ జేయును. దశబ్రాహ్మణభోజనము, శాంతికరణము, పుణ్యాహవచనము, బ్రాహ్మణ దక్షిణ దానములు, ఆశీర్వాదము.

(4) వేదారంభః. ఆదినివరుణపూజ, పిమ్మట దేశకాలవాక్యావంతరసంకల్పము, అభ్యుదైకశ్రార్థము, మాతృపూజ, వసుర్ధార, శ్రార్థము లేక బ్రాహ్మణభోజనము, పంచభూసంస్కారహోమము, ప్రాసనము, మార్జనము, బ్రాహ్మణదక్షిణాదానము, ఆశీర్వాదము, పిమ్మట అగ్నికి ఉత్తరభాగమున బ్రహ్మచారి తన ఆచారికి నెదురుగా కూర్చొని క్రింద నూతనవస్త్రమును పరచి గురుపాదమునకు సమీపమునందు నారికేళమునుంచి తనహస్తములచే గురుపాదములను బట్టి తనబ్రహ్మచారినామమును శ్రుతపరచును పిమ్మట గురువు ఆశీర్వాదముజేసి వేదాధ్యయనమును జేయించును తదుపరి వసుర్ధార, దశబ్రాహ్మణభోజనము, ఆశీర్వాదము, పుణ్యాహవచనము జరుగును.

(5) సమావర్తనము, ప్రధమతవరుణపూజ, దేశకాలవాక్యావంతరసంకల్పము, అభ్యుదైకశ్రార్థము, మాతృపూజ, వసుర్ధార పుణ్యాహవచనము, తిరిగి పంచభూసంస్కారములతో హోమము, ప్రాసనము, మార్జనము, బ్రాహ్మణదక్షిణదానములు, ఆశీర్వాదము, అగ్నిప్రదక్షిణ, కుంభాభిషేకము, ద్వాదశాంగుళీప్రమాణముగల బొడ్డుపుల్లతో దంతధావనము, ఆచమనము, క్షురకర్మ

స్నానము, ఆచమనము, వాసన ద్రవ్యములచే తిరిగి స్నానము,ఆ చార్యుని వద్దనుచేరి గంధలేపనము, అలంకార వస్త్ర ధారణము, కజ్జలము, కుంకుమ, మకుటబంధనము, దర్పణే ముఖావలోకన ము, ఛత్రగ్రహణము, పావలగ్రహణము, దండగ్రహణము; కు శపటుగ్రహణము, అగ్నివిసర్జనము, శాంతికరణము, అచ్ఛిద్రా వధారణము, పుణ్యాహవచనము జరుగును. తదుపరి బ్రహ్మచర్య ములో తనగృహమును వెడలును. అంత తనమేనమామ వెంబ డించి బ్రహ్మచారిని అడ్డుకొని వానిని గ్రహస్థాశ్రమము పొందు మనియు, తనకుమార్తెను యతనికిచ్చి వివాహముచేయుదనని వాగ్దానముచేసి వానిని దేవాలయమునకు గొనిపోయి నచట దేవతారాధనముచేసి తన గృహమునకు తీసుకొనివెళ్ళును. పిమ్మ ట మధుపర్కములతో బ్రహ్మచారినిన్ని, వానితండ్రినిన్ని సమా ధానముచేయును. బంధుభోజనము జరుగును, తదుపరి నిర్ణయిం చిన లగ్నములో వివాహము నీడిగువ నుదహరించు ప్రకారము జరుగబడవలయునని సామవేదములో శంభుకరపద్ధతిలో చెప్ప బడియున్నది.

3. అథవివాహః

అథ బ్రాహ్మణస్య వర్ణానుక్రమేణ చతస్రోభార్యా భవన్తి। తిస్రః క్షత్రియస్య। ద్వేవైశ్యస్య। ఏకాశూద్రస్య। తాసాం సవ ర్ణావేదనే పాణిర్గ్రాహ్యః। అసవర్ణా వేదనేశరః క్షత్రియకన్య యా। ప్రతోదో వైశ్యకన్యయా। వసనదశాన్తః శూద్రకన్యయా।

తా॥ బ్రాహ్మణుడు నాల్గువర్ణముల స్త్రీలను, క్షత్రియుడుమూడుజాతుల స్త్రీలను, వైశ్యుడు రెండుజాతుల స్త్రీలను క్రమముగా స్వజాతిస్త్రీని వివాహమైన తరువాతను వివాహము చేసికొనవచ్చును శూద్రుడు స్వజాతిస్త్రీ నొక్కరితనే గ్రహించవలయునని స్మృతి చెప్పుచున్నది.

మాతులస్యసుతామూఢ్వా మాతృగోత్రాంతథైవచ। సమానప్రవరాంచైవత్యక్త్వా చాంద్రాయణంచరేత్ ॥ అసపిండాచ యా మాతురసగోత్రాచయాపితుః । సాద్విజానాం ప్రశస్తాస్త్రీ దారకర్మణిమైథునే॥

తా॥ మేనమామ కుమార్తెనుగాని, తల్లి గోత్రమునందలి కన్యనుగాని, తల్లివంశపు ప్రవరతో సమానమైన ప్రవరగల కన్యనుగాని వివాహము చేసికొనినయెడల అట్టి కన్యనువిడిచి చాంద్రాయణవ్రతము చేయదగినది. ఏకన్యతల్లికి సపిండురాలుకాదో యేస్త్రీతండ్రికి సమానగోత్రము కలదికాదో, ద్విజులకు ఆస్త్రీ వివాహమునకు తగినది.

స్వగోత్రీకులకును, ప్రవరలు గలయువారలకును పరస్పర వివాహములు లేవు. ఇందు విషయమై స్పష్టముగా రాబోవు ప్రవరకాండలో వ్యాఖ్యానింపబడియె.

వి వా హ వి ధిః.

గాకబ్రాహ్మణ శిష్టకరణముల వివాహవిధి నిర్ణయమేమన. పురోహితునిచేత మంగళారోపణ చేయబడి దేవతారాధన స

రణావిధి జరుపబడును. మంగళారోపణ అయిన తరువాతను వ స్త్రాలంకారములను వేదో క్తముగా పూజించి వరునికి నలంకరించునది. పిమ్మట జలపూర్ణకుంభమును వివాహవేదికకు బూర్వాదిశయందు నిచిగణపత్యాధి దేవతకు దూర్వాక్షతపుష్పములతో పూజజేసి మాతృగణపూజ, స్వ స్తివచనము, అభ్యుదయిక శ్రార్ధము జేసి బ్రాహ్మణులను యథాశ క్తిని దక్షిణలచే సంతుష్టిచేయబడును, భోజ్యోత్సర్గ వసుర్ధారాధి విధులను జరపి బ్రాహ్మణులచే ద్వితీయవరుణము జరిగించబడును. తరువాతను గంధాది వాసనలు, లవణచామరము(తలంబ్రాలు బియ్యము)చేసి వస్త్రాలంకారముల సహితముగా అంబికాపూజ యొనరించి కన్యకను తన బంధువులచేబట్ట తెరవేయించి వరునిపై లవణచామరము వేయబడును. వరకన్యకలకు కౌతుకసూత్రముచే పాణిగ్రహణచేయబడును. బ్రాహ్మణులు వేదవాక్యములు పఠించుచు వరకన్యకలు పరస్పరావలోకనముచేసిన తరువాతను శిలారోహణముచేయబడును. అటుపిమ్మట యథాశ క్తిని హోమముచేసి వస్త్రాలంకారములచే పురోహితపూజ యిత్యాదికర్మ బ్రాహ్మణ విధిగా చేయవలయునని విష్ణుపురాణములో చెప్పబడియున్నది. శిష్టకరణకులజులు గాడ సాంప్రదాయకులగుటచే వారివివాహములు అరునొక దినము యీక్రింద వివరించురీతిగా జరుపబడును.

<u>మొదటి దినము.</u> మంగళారోపణ, పితృవైశ్వదేవవిధి, జోయిసాలారూపణ (పందిరరాటవేయుట), లవణచామరము(తలం

(బ్రాహ్మలు బియ్యము), నాందీశ్రాద్ధము.

రెండవ దినము. లగ్నము, (1) ప్రథమవరుణ, (వరునికిగంధాది యజ్ఞోపవీత నూతనవస్త్రధారణచేసి పాదప్రక్షాళనజేసి వానిని కన్యకయింటికి రప్పించుట), (2) కుంభపూజ (దశదిక్పాల పూజ), (3) మాతృగణపూజ, (కళ్యాణమంటపము పై దక్షిణ భాగమున పీటవేసిఅందుపై అంగవస్త్రమువేసి మొదటిదినమున అనగా గంధాదివాసములో పుణ్యాంగనలు తయారుచేసిన పసపుగుండ, పోకచక్కలు అందుపై కొంచముంచి మాతృగణ స్వరూపములను అందుపై లిఖించిపూజ చేయబడును) (4) వసుర్ధార, (నేతితో అయిదు గీతలు కళ్యాణమంటపమునకు సమీపమందున్న గోడకు వ్రాయుట), (5) వాగ్దాన సంకల్పము (కన్యయొక్క తండ్రి పెండ్లి కార్యము చేయునని నోటితో వచించుట). తరువాత వరుడు తనవిడిదింటికిబోయి యచటనాందీశ్రాద్ధమునుజేసి కన్యయొక్క సూత్రమును వరుడు గొనిపోయి కంకణ ధారణము చేసికొనును. అలాగుననే వరుని సూత్రముతో కన్యక తనకళ్యాణ మంటపముపై కంకణధారణము చేసికొనును. దీనినే ప్రథమవరుణయని చెప్పబడును.

ద్వితీయవరుణ. వరుడు తిరిగీ స్త్రీరూపముతో కళ్యాణమంటపమునకు తెంచి హోమముచేయును. తరువాత వరుడు తన కాతుకె స్త్రీరూపమునువిడచి నూతనవస్త్రములను ధరించి పాణిగ్రహణము చేసికొనును. తరువాత పూర్వము వరునియొక్క సంబం

ధులు కన్యకను తనరూపలావణ్యములనుగూర్చి పరిశీలించెదరు. పాణిగ్రహణ సమయములో కన్యయొక్క తండ్రి "కటకము" అనురాజునకు కుశదర్భలచేతాను కూర్చొనియుండు ఆసనము క్రిందనుంచుకొనును. తరువాత సంకల్పమొనరించి దేశకాలవాక్యాన సంతరమందు పాణిగ్రహణముచేయును. స్వతిని మంతనము అనగా అరుంధతి అనసూయాది పుణ్యాంగనలనుచ్చరించి ఆశీర్వచనముచేయబడును. కన్యావరుణ, లాజహోమము(వరి పేలాలచే హోమమొనర్చి వధూవరులయొక్క లజ్జను విడగొట్టుట) వరకన్యకలిద్దరు కళ్యాణమంటపముపై గవ్వలచేనాడియు భయులు ఇంటిలోభాగమునకువెళ్ళి యచట నిష్టదేవతాపూజలనొనర్చి గవ్వలచేనురలనాడుట. అటుపిమ్మట భోజనాది కృత్యములు జరుగబడును.

మూడవ దినము. బెద్దిపొడియా. ఈదినమందు కన్యావరులచే కళ్యాణమంటపముపై గవ్వల నాడించుటయేగాని తదితర కర్మ యామంటపముపై జరుపబడనేరదు.

నాల్గవ దినము. ఉపయమున అభ్యుదయశ్రాద్ధము అనగా కన్యచేతను వండించి వరునియొక్క గోత్రములో కన్యనుకలుపుటకుగాను పితృదేవతలకు నివేదన జరుగబడును. నాటిరాత్రి ప్రధమభాగములో నగరుపూజ యనగా పంచవర్ణములతో కళ్యాణమంటపముపై కోరివేసి అందుపై సిలనుంచబడును. ఆకోరి (ముగ్గు)నాలుగుప్రక్కల నాలుగు కలశలనుంచి వానిలో బియ్యము

నుపోసి నాలుగు కర్రపుల్లలుంచబడి వాటినిమాత్రముచే కటబ డును. కన్యావరులను పాతవస్త్రములతోను మకుటములతోను మంటపముపై కూర్చుండబెట్టి వరుణపూజ జరిగిన పిదప విసర్జన మంత్రములచే వానిని విసర్గించి మంత్రపూర్వకముగా నూతన వస్త్రమకుటములను ధరించి పుణ్యాహవాచకము జరిగిన పిమ్మట కన్యావరులను సిలారోహణము చేయించి బంధువులచే వారల సి రస్సులకుపైగా నూతనవస్త్రమును బట్టి బ్రాహ్మణులు నాలుగు ప్ర క్కలను విలువబడి మంత్రోచ్చారణలు చేయుచు ఆవస్త్రము పై యక్షతలనువేయుదురు. అప్పటిలో, కన్యావరులిద్దరు శోధా న్యాది లాభములనుగూర్చి మనోసంకల్పము చేయుచుందురు. ఆయక్షతలను బ్రాహ్మణులుదీసి దంపతులిద్దరికి నాశీర్వదించెద రు. తరువాతను పుణ్యాహవాచకము, స్వస్తివచనము, వరుణ పూజజేసి పంచభూ సంస్కారములతో హోమము చేయబడు ను. హోమములో జాతమైన "చరుపాకము"ను(హోమములో వుడికిన బియ్యము) కన్యావరులు భక్షించెదరు. అప్పుడునీళ్లుచే పురోహితుడు మార్జనముచేయును. యధాశక్తిని ఫలదానాది దక్షిణలివ్వబడును.

అయిదవ దినము. వరుణపూజ, ఆశీర్వాదము, వసంతోత్సవ ము జరుగబడును.

ఆరవ దినము. బెద్ధిపాడియా. వధూవరులచే కళ్యాణమంట పముపై గవ్వలచేనాడించబడును. తదితరకర్మ జరుగబడును.

ఏడవ దినము. కంకణోద్వాసము, మొండాబిద్ధా.

ఎనిమిదవ దినము. విషదినముగాన వరుడు పెండ్లిగృహము నుండి అలక చేసితరులకు దెలియక వెడలును. ఈదినమంతయు కన్యయొక్క గృహమందు వరుడుండగూడదు.

తొమ్మిదవ దినము. కన్యయొక్క తండ్రియు, సోదరులుమగ లసి ఫలహారాది వస్తువులతోగూడ వెడలి వరునియొక్క యలు కనుదీర్చి తమగృహమునకు వానినితోడ్కొని పోబడును. తరు వాత వధూవరులు గవ్వలచే న డెదరు.

చంద్రద్వితీయబంధాపన. శుద్ధవిదియసాయంకాలమునభక్ష్యా ది పిండివంటలుచేసిచంద్రుని స్వరూపమొకపీటపై స్థాపనచేసి పూ జయొనరింపబడును. ఈపూజవివాహమైనసంవత్సరమువరకు మా తన చంద్రదర్శనమయిన ప్రతి మాసములోను జరుగబడును.

సంవత్సరవృద్ధి. వివాహమైనసంవత్సరాంతమున మధుప ర్కములు (పసపుపొత్తులు) మకుటములను ద్వాసనచేయబడును.

గద్య॥ ఇది శ్రీమద్గోపాలకృష్ణ పరబ్రహ్మ కరుణాకటాక్ష లబ్ధ విద్యావైభవ కాత్యాయన సూత్రయాజ్ఞవల్క్యగోత్ర గౌడ బ్రాహ్మణ శిష్టకరణ వంశోద్భవ కుప్పిలి రంగయాఖ్య చతుర్థతన య కృష్ణమూర్తి నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదుత్కల వి ప్రవంశ ప్రదీపికయను గ్రంథంబునందు చతుర్థాధ్యాయము.

సంపూర్ణము.

ఉత్కల విప్ర వంశ ప్రదీపిక.

పంచమాధ్యాయము.

అథగోత్ర ప్రవర నిర్ణయః

బ్రహ్మఋషి సంతతివారలు బ్రాహ్మణులు.

మూ॥ విశ్వామిత్రో జమదగ్నిర్భరద్వాజోథగోతమః।
అత్రిర్వసిష్టఃకస్యప ఇత్యేతే సప్తఋషయః॥

విశ్వామిత్రుడును, 2. జమదగ్నియును, 3. భరద్వాజుండును, 4. గోతముడును, 5. అత్రియును, 6. వసిష్టుడును, 7. కశ్యపుడును వీరలు సప్తమహాఋషులు.

మూ॥ సప్తానామృషీణామగస్త్యాష్టమానాం
యదపత్యం తద్గోత్ర మిత్యాచక్షతే॥

తా॥ అగస్త్యుని ఎనిమిదవ వానిగా కలిగిన ఏడుగురైనఋషులయొక్క యేదిసంతానమో అదిగోత్రమని చెప్పబడుచున్నది.

మూ॥ ఋషిణాహి దేవాః పురుషమనుబద్యంత ఇతివిజ్ఞాయతే।
అథాపరం విజ్ఞాయతే ఆర్షేయం ప్రవరమన్వాచష్టే॥

తా॥ ఋషులపేర్లు చెప్పుటచేతను దేవతులు యజమానుని

ఋషినంతానమని తెలిసికొనుచున్నారు. గానఋషినంబంధమైన ప్రవరమును వరునగా జెప్పవలయును.

మూ॥ యోవాఅన్యస్యసన్నధాన్య స్యార్షేయేణ ప్రవృణీతే।
నవాఅస్య తద్వృచారిష్టం పీతం స్యాం క్త ఇతివిజ్ఞాయతే॥

తా॥ ఎవడు అన్యగోత్రుడై అన్యునియొక్క ఋషుల పేర్లుచెప్పి వరించుచున్నాడో వీనియొక్క యాగఫలమును, తర్పణాదిఫల మును ఆ అన్యఋషి పొందుచున్నాడని తెలియబడుచున్నది.

మూ॥ పురోహిత ప్రవరోరాజ్ఞాం॥

ప్ర॥ రాజ్ఞాం=క్షత్రియ వైశ్యులకు, పురోహితప్రవరః=పురోహితుల యొక్క ప్రవరము చెప్పవలయును.

మూ॥ సపురోహిత ప్రవరాస్త్వేవం న్యాయేన॥

వ్యాఖ్యా॥ క్షత్రియాణాం విశేషః పురోహిత ప్రవరా ఏవతే భవితుమర్హంతి న్యాయేన నర్వేషాం పురోహిత స్య విద్యమానత్వాత్ ఆత్మనః కర్మణి అధికారాత్ పురోహిత ప్రధానా ఏవతేభవితు మర్హంతి.

టీ॥ న్యాయేన=విచారించగా, తే=ఆక్షత్రియులు, సపురోహితప్రవరాః వీరు=అందరికిని పురోహితుడు ఉంచుచున్నాడుగనుకను, తనకర్మయొక్క అ ధికారము పురోహితునియందున్నది గనుకను, పురోహిత ప్రవరముచేత నేప్రవ రించవలయును.

మూ॥ పురోహితస్య ప్రవరేణరాజా ప్రవృణీత ఇతివిజ్ఞాయతే॥

వ్యా॥ పురః ఏవందధాతీతి పురోహితః—క్షత్రియవైశ్యయో ర్గార్హ్యహోమికః—అభిజనవిద్యావృత్తసహితః తస్య ప్రవరేణ రా

జాఅభిషి_క్తః-ప్రవృణీతే=బ్రాహ్మణోపిరాజ్యం ప్రా_ప్తః పురోహితప్రవరేణ ప్రవృణీతే॥

టీ॥ రాజా=(అభిషిక్తుడైన)రాజా, పురోహితస్య=పురోహితుని, ప్రవరేణ=ప్రవరచేత,వృణీతే=వరించవలయును, ఇతి=అని, జ్ఞాయతే= తెలియఁబడుచున్నది. (బ్రాహ్మణుఁడు రాజ్యమును పొందినవాఁడైతే అతఁడున్ను పురోహితుని ప్రవరతోటి వరించవలయును.

మూ॥ అథానంప్రజ్ఞాత బంధురాచార్యా

ముష్యాయణమను బ్రవీత॥

టీ॥ అథ=అనంతరము, అసంప్రజ్ఞాత బంధుః=బాగుగఁ దెలియఁబడని ఋషిప్రవరముగల (బ్రాహ్మణుఁడు) ఆచార్యాముష్యాయణః=ఆచార్యునిప్రవరను, అనుబ్రవీత=వరుసగాఁ జెప్పవలయును. (క్షత్రియులవిషయములో పురోహితప్రవరమును చెప్పవలయును)

క్షత్రియవైశ్యులున్ను బాగుగా తెలియబడని ఋషిప్రవరముగలబ్రాహ్మణులు, తమపురోహితునియొక్క ప్రవరముతో వరించవలయునని ఆపస్తంబ ప్రవరకాండములో చెప్పబడియె.

మూ॥ భృగూణాం నవివాహోస్తి చతుర్ణామాదితోమిథః।
శైతాదయ_స్త్రయ_స్తేషాం వివాహోమిథఇష్యతే॥

తా॥ మొదలు నాలుగైన భృగులకు, ఒకరికొకరు పెండ్లి లేదు. శైతాదులైన ముగ్గురు వారలకు పెండ్లి ఒకరికొకరు ఇష్టముగానున్నది.

మూ॥ పణ్ణాంవైగౌతమాదీనాం వివాహో నేష్యతేమిథః॥
దీర్ఘతమా ఔచథ్యః కక్షీవాన్ శ్చైక గోత్రజాః॥

తా॥ ఆరుగురైనగౌతమాదులకు పెండ్లిఒకరికొకరు ఇష్టములే

దుగదా! దీర్ఘతమ అనుఋషి, ఔచథ్యలనుఋషి, కక్షివాన్
అనుఋషియును, ఒకగోత్రమునందు బుట్టినవారలు.

మూ॥ భరద్వాజాగ్ని వేశ్యర్షాః శుంగాః శైశిరయః కతాః।
ఏతేనమానగోత్రాః స్యుర్గగాన్ నేకేనదంతివై॥

తా॥ భరద్వాజ, అగ్ని వేశ్య, ఋషిఅనుఋషులును, శుంగ
ఋషియును, శైశిరఋషియును, కతఋషియును, వీరలు ఒక
గోత్రముగలవారలుగా అగుచున్నారు. కొందరు సమానగోత్ర
ములుగాచెప్పుచున్నారు.

మూ॥ పృషదశ్వా ముద్గలా విష్ణువృద్ధాః
కణ్వోగస్త్యో హారితస్సంకృతిః కపిః।
యస్కాశ్చైషాం మిథఇష్టోవివాహః
సర్వైరన్యైర్జామదగ్న్యాదిభిశ్చ।

తా॥ పృషదశ్వులును,ముద్గములుడును, విష్ణువృద్ధులును, కణ్వు
డును, అగస్త్యుడును, హారితుడును, సంకృతియును, కపియును,
యస్కుడును, వీరలకు పరస్పరము పెండ్లి ఇష్టము. సమస్తులయిన
ఇతరులయినజామదగ్ని మొదలగు వారిచేతవివాహముఇష్టమైనది.

మూ॥ యావన్తోయానగోత్రా స్స్యుర్విశ్వామిత్రోనవర్తతే।
తావద్వసిష్ఠశ్చాత్రిశ్చ కశ్యపశ్చ పృథక్ పృథక్॥

తా॥ ఎంతవరకు విశ్వామిత్రుడు ఉంచున్నాడో, అదివరకువ
సిష్ఠుడును, అత్రియును, కశ్యపుడును,వేర్వేరుగా ఒకగోత్రముల
వారలుఅగుచున్నారు.

మూ॥ ద్వ్యార్షేయాణాం త్ర్యార్షేయ సన్నిపాతే అవివాహః
త్ర్యార్షేయాణాం పంచార్షేయ సన్నిపాతే అవివాహః॥

తా॥ రెండుప్రవరములుగల వారలకు మూడుప్రవరములుగల వారలయొక్క చేరడమునందు వివాహములేదు. మూడు ప్రవరములుగలవారలకు ఐదుప్రవరములుగల వారలయొక్క చేరడమునందు వివాహములేదు.

మూ॥ భృగూణాం అంగిరసాంతపసాశ్వ్యర్థ్యం॥

తా॥ భృగ్వంగిరసులు చాలాగొప్పఋషులు వారిసంతతివారలు బాహుళ్యముగా విస్తరించియుండుటచే నాఋషులు ప్రవరలలోవచ్చినను పరస్పర వివాహములు చేసికొనవచ్చును.

మూ॥ ఏకఏవఋషిర్యావత్ ప్రవరేష్వనువర్తతే।
తావత్సమానగోత్రత్వ మన్యత్ర భృగ్వంగిరసాంగణాత్

తా॥ ప్రవరములయందు ఎంతవరకు ఒకేఋషి అనువర్తించుచున్నాడో అంతవరకు భృగ్వంగిరులయొక్క గణముకంటె వేరుచోట సమానగోత్రముగలది.

మూ॥ ఇత్యసమాన ప్రవరైర్వివాహో వివాహః॥

తా॥ గనుక భిన్నప్రవరముగలవారితోగూడ వివాహము చేయవచ్చును.

1. యాజ్ఞవల్కఋషిః

దేవరాతాప్కికతమునం తౌల్వాలకివాలకి యజ్ఞవల్కలూకబృహదగ్ని బభృశాపిని శాలావతిశాలంకాయన శాలబవాః తేషాం

త్ర్యార్షేయః వైశ్వామిత్ర దైవరాతౌతి॥

శా॥ చికితాః, మనుతంతవః, ఔలకాయః, వాలకాయః, యాజ్ఞవల్క్యః, ఉలూకాః, బృహదగ్నయః, బభ్రవః, శావినయః, శాలవతః, శాలంకాయనాః, కాలబవాః. ఈపేర్లుగలవారు దేవరాతవంశీకులుగాన వైశ్వామిత్ర, దైవరాత, ఔదవ. అనిమూగ్గురు ఋషులుగల ప్రవరమును చెప్పవలెను. వీరిప్రధానఋషివిశ్వామిత్రుడు.

యాజ్ఞవల్క్యనాం వైశ్వామిత్ర దైవరాతౌతి, త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత యాజ్ఞవల్క్యగోత్రః సామవేదశ్శాఖాధ్యాయీ కాత్యాయనీ సూత్రః (కృష్ణమూర్తి)శర్మాహంభో అభివాదయే॥ ఈగోత్రముగలవారి

ఇంటి పేర్లు.

1. కుప్పిలివారు.
2. ప్రతాపరావువారు.
3. మగడవారు.
4. బొండపిల్లి వారు.
5. కొట్టక్కివారు.
6. తట్టికోటవారు.
7. గలావిల్లి వారు.

ఈ ఎంటిస్థులలో కొందరు ఉలూకఋషిగోత్రమును చెప్పెదరు. ఔలుక, వాలక, ఉలూక, యాజ్ఞవల్క్య, అనుఋషులు ఒక్కరేగాన యాజ్ఞవల్క్య అనిచెప్పుటయేసరి యైనది.

౨. భరద్వాజఋషిః

భరద్వాజానాం అంగిరస బార్హస్పత్య భారద్వాజేతిత్ర్యార్షే

య ప్రవరాన్విత భారద్వాజగోత్రః సామ వేదశ్శాఖాధ్యాయీ కాత్యాయనీ సూత్రః (......)శర్మా హంభో అభివాదయే వీరి ప్రధానఋషులు భరద్వాజ, అంగిరస. ఈగోత్రముగలవారి

ఇంటి పేర్లు.

1. పక్కవారు.
2. భోగిలవారు.
3. రాయఘుడవారు.
4. మద్దారావు వారు.
5. రాజేటివారు.
6. డొంకాడవారు,
7. సింహాద్రివు వారు.
8. వంతరాంవారు.
9. బెహరావారు.
11. వీరఘట్టపు వారు.
12. దధిరావు గారు.
12. కూరాడవారు.
13. రేగిడివారు.
14. మణిపాత్రునివారు.
15. నాగమణివారు.
16. చౌధరివారు
17. కొట్టెనవారు.

3. శుంగఋషిః.

శుంగానాం అంగిరస బార్హస్పత్య భారద్వాజేతి త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత శుంగగోత్రః సామవేదశ్శాఖాధ్యాయీ కాత్యాయనీసూత్రః (......)శర్మాహంభో అభివాదయే.

తా। శుంగగోత్రీకులు, అంగిరస, బార్హస్పత్య, భారద్వాజ. అనిముగ్గురు ఋషులుగల ప్రవరమును చెప్పవలయును. ఈగోత్రముగలవారి ప్రధానఋషులు భరద్వాజ, అంగిరస.

ఇంటి పేర్లు.

1. శతమంతరావువారు — 2.

4. గౌతమ ఋషిః.

గౌతమానాం అంగీరసాయస్య గౌతమేతి త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత గౌతమగోత్రః సామవేదశ్శాఖాధ్యాయీ కాత్యాయనీ సూత్రః (......) శర్మాహంభో అభివాదయే॥

తా॥ గౌతమ గోత్రీకులకు అంగిరస, ఆయాస్య, గౌతమఅని ముగ్గురు ఋషులుగల ప్రవరమును చెప్పవలయును. వీరిప్రధాన ఋషులు—గౌతమ, అంగిరస ఈగోత్రముగలవారి

ఇంటి పేర్లు.

1. కరకవల్సవారు.
2. రోట్టవల్సవారు.
3. వృద్ధహోలువారు.
4. పాత్రునిమహంతివారు.
5. మామిడిపిల్లివారు.

5. ఆత్రేయ ఋషిః.

అత్రీణామాత్రే యార్చనాన సస్యావాశ్వేతి త్ర్యార్షేయప్రవరాన్విత అత్రేయగోత్రః సామవేదశ్శాఖాధ్యాయీ కాత్యాయనిసూత్రః (......)శర్మాహంభోఅభివాదయే॥

తా॥ అత్రిగోత్రముగలవారికి అత్రేయ, అర్చనాన, సస్యావాశ్వ అనుముగ్గురు ఋషులుగల ప్రవరమును చెప్పవలయును. ఈ గోత్రముగలవారి ప్రధానఋషి. అత్రి.

ఇంటి పేర్లు.

వాంద్రంకివారు. 3. కొండవల్సవారు.

ములగవల్సవారు.

6. ముద్గలఋషి.

అథాముద్గలానాం ఆంగిరస భార్మ్యాశ్వ మౌద్గల్యేతి త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత మౌద్గల్యగోత్రః సామవేదశ్శాఖాధ్యాయీ కాత్యాయనీ సూత్రః (......)శర్మాహంభో అభివాదయే.

తా॥ ముద్గలగోత్రీకులకు అంగిరస, భార్మ్యాశ్వ, మౌద్గల్య, అని ముగ్గురు ఋషులుగల ప్రవరము అపస్థంభ ప్రవరకాండ ప్రకారము చెప్పుదురు. కొందరు అశ్వలాయన ప్రవరకాండ ననుసరించి

మూ॥ ముద్గలానాం అంగిరస బార్మ్యాశ్వ మౌద్గల్యేతి।
తార్క్ష్యం హైకే ప్రవతే తి త్ర్యాంగి
రసం తార్క్ష్య భార్మ్యాశ్వ మౌద్గల్యేతి।

తా॥ అంగిరస, భార్మ్యాశ్వ, మౌద్గల్య, అనిముగ్గురుఋషులు గల ప్రవరమును చెప్పుదురు. మరికొందరు అంగిరసపదమును విడచి తార్క్ష్యపదమునుచేర్చి, తార్క్ష్య, భార్మ్యాశ్వ, మౌద్గల్య, అని చెప్పెదరు వీరల ప్రధానఋషి. అంగిరస ఈగోత్రముగలవారి

ఇంటి పేర్లు.

1. శేఖరమహాంతివారు. 4. రేగవారు.
2. పంచాదివారు. 5. తామరఖంశివారు.
3. మార్కొండవారు.

7. వసిష్ఠఋషిః

మూ॥ వాసిష్ఠేతి వసిష్ఠానాం యేన్య
ఉపమన్యు పరాశరకుండునేభ్యః॥

తా॥ వసిష్ఠగోత్రమువారికి ఉపమన్యు, పరాశర, కుండినఋషులకంటె ఎవరు ఇతరులో వారు వాసిష్ఠఅని ఒకఋషిగోత్రమునుగలవారు. వీరిప్రధానఋషి వసిష్ఠ. ఈగోత్రముగలవారి

ఇంటి పేర్లు.

1. శింగుమహాంతివారు.

8. కుండినఋషిః

అథకుండినానాం త్ర్యార్షేయః। వాసిష్ఠమైత్రావరుణ కౌండిన్యేతిప్రవరాన్విత కౌండిన్యసగోత్రః, సామవేదశ్శాఖాధ్యాయీ కాత్యాయనీసూత్రః(......)శర్మాహంభో అభివాదయే॥

తా॥ కౌండిన్యగోత్రములకు వాసిష్ఠ, మైత్రావరుణ, కౌండిన్య, అనిముగ్గురుఋషులను ప్రవరము చెప్పవలెను. వీరి ప్రధానఋషి. వసిష్ఠ. ఈ గోత్రముగలవారి

ఇంటి పేర్లు.

1. మంత్రివారు.	3. మురహరిరావువారు.
2. గజగంటరావువారు.	4. అమరాంవారు.

9. పరాశరఋషిః

అథ పరాశరాణాం త్ర్యార్షేయః। వాసిష్ఠ శాక్త్య పారాశర్యేతి ప్రవరాన్విత పరాశరగోత్రః సామవేదశ్శాఖాధ్యాయీ

కాత్యాయనీసూత్రః (......) శర్మాహంభో అభివాదయే॥

తా॥ పరాశరగోత్రీకులకు వాసిష్ఠ, శాక్త్య, పారాశర్య, అవి ముగ్గురు ఋషులుగల ప్రవరమును చెప్పవలయును. వీరి ప్రధానఋషి వసిష్ఠ. ఈ గోత్రముగలవారి

ఇంటి పేర్లు.

1. నీలాడివారు. |

10. ప్రతీశ్వర ఋషిః.

ప్రతీశ్వరానాం సప్తార్షేయః । మనుమాండవ్య లోహితపురూకుహాపరాశర నైధ్రువప్రతీశ్వరేతి ప్రవరాన్విత ప్రతీశ్వర గోత్రః సామవేదశ్శాఖాధ్యాయీ కాత్యాయనీసూత్రః (......) శర్మాహంభో అభివాదయే॥

తా॥ ప్రతీశ్వరగోత్రీకులకు మను, మాండవ్య, లోహిత, పురూఋహా, పరాశర, నైధ్రువ, ప్రతీశ్వర, అనిసప్తఋషులుగల ప్రవరమును చెప్పవలెను. వీరి ప్రధానఋషి పరాశర. ఈ గోత్రముగలవారి

ఇంటి పేర్లు.

1. చక్రధరమహాంతివారు. |

11. శాండిలఋషిః.

అథశాండిలానాం ద్వ్యార్షేయః । దైవలాసితేతి ప్రవరాన్విత శాండిలగోత్రః సామవేదశ్శాఖాధ్యాయీ కాత్యాయనీసూత్రః (......) శర్మాహంభో అభివాదయే॥

తా॥ శాండిలవంశీకులకు దైవల, అసీత, అనిఇద్దరుఋషులుగల ప్రవరమును చెప్పవలయును.

మూ॥ త్ర్యార్షేయముహైకేకాశ్యప దైవలాసితేతి॥

తా॥ కొంతమంది ముగ్గురుఋషులుగల ప్రవరము చెప్పవలెనని చెప్పెదరు. కాశ్యప, దైవల, అసీత, అనిప్రవరమును చెప్పవలయును. లేదా

మూ॥ శండిలానాం శాండిలాసితదైవలేతి॥

తా॥ శాండిల, అసిత, దైవల. అనిముగ్గురు ఋషులుగల ప్రవరమును చెప్పెదరు. వీరిప్రధానఋషి కశ్యప. వీరి

ఇంటి పేర్లు.

1. ఇప్పిలివారు.
2. బలివాడవారు.
3. అమిటివారు.
4. లోచర్లవారు.
5. నందిగాంవారు.
6. కవిటిభద్రవారు.
7. రావివల్లివారు.

12. కశ్యప ఋషిః

కశ్యపానాం కాశ్యపావత్సారాసితేతి త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత కాశ్యపగోత్రః సామవేదశ్శాఖాధ్యాయీ కాత్యాయనీసూత్రః(......)శర్మాహంభో అభివాదయే॥

తా॥ కస్యపగోత్రీకులకు కాశ్యప, అవత్సార, అసిత, అనిముగ్గురు ఋషులుగల ప్రవరమును చెప్పవలయును. వీరిప్రధానఋషి కశ్యప. ఈ గోత్రముగలవారి

ఇంటి పేర్లు.

1. డబ్బీరువారు.	5. కోటగంగ్రేడువారు.
2. త్ర్యేడవారు.	6. ఖస్నావారు.
3. లావేటివారు.	7. పురుషోత్తమహాంతివారు
4. రాజాపురంవారు.	8. పద్మాపురంవారు.

13. శ్రీవత్సఋషిః.

జామదగ్న్యావత్సాః తేషాంపంచార్షేయో! భార్గవచ్యావనాప్నువానౌర్వ జామదగ్న్యేతి ప్రవరాన్విత శ్రీవత్సగోత్రః సామవేద శాఖాధ్యాయీ కాత్యాయనీసూత్రః(......) శర్మాహంభో అభివాదయే॥

తా॥ శ్రీవత్సకులోత్పన్నులు, జామదగ్ని సంతానులైఉన్నారు. వీరికి భార్గవ, చ్యావన, అప్నువాన, ఔర్వ, జామదగ్న్య అని పంచఋషులుగల ప్రవరమును చెప్పవలెను. కొందరు భార్గవ, చ్యావన, అప్నవాన, అనిముగ్గురుఋషులుగల ప్రవరమును చెప్పుదురుగానిఅశ్వలాయనఆపస్తంబ ప్రవరకాండలననుసరించిపంచఋషులుగల,ప్రవరమునే చెప్పవలయును. వీరిప్రధానఋషి భార్గవుడు. ఈగోత్రముగలవారి ఇంటి పేర్లు.

1. రాజపాత్రునివారు.	5. జొద్దుమహాంతివారు.
2. సదాశివునివారు.	6. పోలుమహాంతివారు.
3. అంపతాంవారు.	7. పోతుమహాంతివారు.
4. నందిగాంవారు.	8. పోలాకివారు.

14. అంగిరసఋషిః.

అథాంగిరసానాం త్ర్యార్షేయః ఆంగీరసాయాస్య గౌతమేతి ప్రవరాన్విత ఆంగీరసగోత్రఃసామవేదశ్శాఖాధ్యాయీ . కాత్యాయనీసూత్రః (......)శర్మాహంభోఅభి వాదయే॥

తా॥ అంగిరసగోత్రీకులకు గౌతమ, ఆయాస్య, అంగీరస, అని ముగ్గురు ఋషులుగల ప్రవరము చెప్పవలయును. ఈ ఋషియొక్క సంతతివారు నాగేశ్వర, నగంగీరస, అనివురనామములతో గోత్రములను గూడవాడుకచేయుదురు. గానిఅవిఋషిగోత్రములుగావు. వీరిప్రధానఋషి అంగిరస. ఈ గోత్రముగలవారి

ఇంటి పేర్లు.

1. నౌపడావారు.
2. రఘు పాత్రునివారు.
3. వురిటివారు.
4. కంతిమహాంతివారు.
5. నాగుమహాంతివారు.
6. జగ్గుమహాంతివారు.
7. నారాయణమహాంతివారు
8. పాట్నారువారు.
9. పెదపెంకివారు.
10. సంతవురిటివారు.
11. ముక్కువవారు.
12. అనంతపట్నాయకునివారు
13. పట్నాయకునివారు.
14. కల్లెపల్లివారు.
15. మడ పాంవారు.
16. మండవకురిటివారు.

15. కౌసికఋషిః.

చిత్రగాలవకాలబవమనుతన్తు కుసికానాం వైశ్వామిత్ర దైవరాతౌదలేతిత్ర్యార్షేయప్రవరాన్వితకౌసికగోత్రః సామవేదశ్శాఖా

ధ్యాయీ శాఖ్యాయనీసూత్రః(......)శర్మాహంభో అభివాదయే॥

తా॥ చికిత, గాలవ, కాల, బవ, మను, తన్తు, కుసిక, గోత్రములవారికి, వైశ్వామిత్ర, దైవరాత, ఔదల, అనుముగ్గురు ఋషులుగల ప్రవరమునుచెప్పవలయును. వీరిప్రధానరుషి అంగిరస. ఈ గోత్రముగలవారి

ఇంటి పేర్లు.

1. రొల్లుమహంతివారు.	5. బలరామమహంతివారు
2. కాసిమహంతివారు.	6. సాలెహుండాంవారు.
3. రాజమహంతివారు.	7. తోణంగివారు.
4. దుర్గమహంతివారు.	8. కొర్లాంవారు.

16. హారిత రుషిః.

అథహారితానాం త్ర్యార్షేయః అంగీరసాంబరీషయౌవనాశ్వేతిప్రవరాన్విత హారితగోత్రః సామవేదశాఖాధ్యాయీ శాఖ్యాయనీసూత్రః (......) శర్మాహంభో అభివాదయే॥

తా॥ హారితగోత్రీకులకు అంగిరస, అంబరీష, యౌవనాశ్వఅనిముగ్గురు రుషులుగల ప్రవరము చెప్పవలెను.

మూ॥ మాంధాతారం హైకేత్రువ తేత త్యాంగిరసం
మాంధాత్రం బరీషయౌవనాశ్వేతి॥

తా॥ కొందరు అంగిరసపదమును విడచి మాంధాతృపదమును వేసి, మాంధాతృ, అంబరీష, యౌవనాశ్వ, అనిచెప్పుచున్నారు. వీరిప్రధానరుషి అంగిరస. ఈ గోత్రముగలవారి

ఇంటి పేర్లు.

1. నరశిపురంవారు. | 2. దామోదర పాత్రునివారు.

17. శంఖ రుషిః.

అథశంఖానాం, అంగిరసాంబరీష యౌవనాశ్వేతి త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్విత శంఖగోత్రః సామవేదశ్శాఖాధ్యాయీ కాత్యాయనీసూత్రః (......) శర్మాహంభో అభివాదయే॥

తా॥ శంఖగోత్రముగలవారికి అంగిరస, అంబరీష, యౌవనాశ్వ, అనుముగ్గురు రుషులుగల ప్రవరమును చెప్పవలెను. వీరి ప్రధానరుషి అంగిరస. వీరి

ఇంటి పేర్లు.

1 బాడంగివారు. |

ప రా.

ఈ పైనుదహరించిన గోత్రీకులుగాక మరికొన్ని శాఖలవారు నీకళింగదేశంబులో నచ్చటచ్చటగలరు, కొందరు జాతిసంకరమున కొందరు ఆచారలోపమున మరికొందరీ సంఘీకులు లేని దూరపుదేశములకు లౌకికవృత్తిచేబోయి యచ్చట నివసించుటచేతను వేర్వేరుశాఖలుగ విభజింపబడిరి. ఆర్యులీ కళింగదేశమునకు వచ్చిన తరువాత వారిలో కొందరు వణిగ్వ్యాపారములకై మచిలీబందరాది యుతర దక్షిణ ప్రాంతపురేవులకుబోయి యచ్చట

స్థిరవాసులై నానాటికి తూర్పు దేశమునయున్న సంఘముతో సంబంధ బాంధవ్యంబులు విడనాడి ఉత్కల సాంప్రదాయకమును విడచి ఆంధ్రులతో గలసి వారియాచారముల ననుసరించి సంచరించుచుందురు. వీరలుత్కలబ్రాహ్మణ శాఖలోనివారగుటచే శిష్టకరణంబులని పిలునంబడి ద్విజులనబడుదురు. రెండవ కూర్పులో వీరలయొక్క గోత్ర ప్రవరాది విషయంబులు గనుగొని వక్కాణింపబడును,

గద్య॥ ఇది శ్రీమద్గోపాల కృష్ణ పర బ్రహ్మ కరుణా కటాక్ష
లబ్ధ విద్యావైభవ కాత్యాయని సూత్రయాజ్ఞ వల్క్య
గోత్రగౌడ బ్రాహ్మణ శిష్టకరణ వంశోద్భవ కుప్పిలి
రంగయాఖ్య చతుర్థతనయ నయగుణ విధేయ
కృష్ణమూర్తి నామధేయ ప్రణీతంబైన
శ్రీమదుత్కల విప్రవంశ ప్రదీపిక
యను గ్రంథంబునందు
పంచమాధ్యాయము
సంపూర్ణం.

కృష్ణార్పణమస్తు.

1077H